

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародних організацій і дипломатичної служби

„ЗАТВЕРДЖУЮ”

Заступник директора
з навчальної роботи
Інституту міжнародних відносин

_____ **І.О. Мінгазутдінов**

„___” _____ 2014 року

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ООН В СУЧАСНОМУ СВІТІ

для студентів

галузі знань **0302 міжнародні відносини**

напряму підготовки **6.030201 – міжнародні відносини**

кластеру – **міжнародні організації і дипломатична служба**

КИЇВ – 2014

Розробник: Скороход Ю.С., професор, доктор політичних наук, професор

Обговорено та рекомендовано до видання Науково-методичною радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол від «____» _____ 2014 року №____

Голова науково-методичної ради _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

«____» _____ 2014 року

© Ю.С.Скороход, 2014 рік
© _____, 20__ рік
© _____, 20__ рік

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “ООН в сучасному світі” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” з галузі знань 0302 - міжнародні відносини, *напрямку підготовки* 6.030201 – міжнародні відносини, *кластеру* – міжнародні організації і дипломатична служба.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є миротворча, соціально-економічна та гуманітарна діяльність ООН, процес реформування Організації.

Міждисциплінарні зв’язки: Дисципліна “ООН в сучасному світі” тісно взаємодіє з такими дисциплінами, як “Міжнародні організації”, “Історія міжнародних відносин”, “Міжнародні відносини і світова політика” тощо.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Статутні засади, еволюція концептуального забезпечення, форм та методів миротворчої діяльності ООН на сучасному етапі (превентивна дипломатія, миротворчість, операції з підтримання миру, примус до миру, постконфліктне миробудівництво).
2. Діяльність ООН в соціально-економічній та гуманітарній сферах; в боротьбі з міжнародним тероризмом; міжнародні санкції ООН; історичний досвід та сучасний стан реформування ООН.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “ООН в сучасному світі” є ознайомлення студентів з механізмами та основними напрямками діяльності ООН в гуманітарній та соціально-економічній сферах; з еволюцією концептуальних засад та практики ООН в сфері підтримання міжнародного миру та безпеки; ключовими проблемами реформування ООН; продовження формування вмінь та навичок роботи з нормативно-правовими документами Організації Об’єднаних Націй.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “ООН в сучасному світі” є надання студентам знань, вмінь та навичок інформаційно-аналітичної та практичної діяльності в сфері багатосторонньої дипломатії в ООН.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- статутні засади функціонування ООН;
- основні поняття, терміни та категорії, що складають сутність концепції діяльності ООН як універсальної міжнародної міждержавної організації;
- завдання, що постали перед ООН в період після розпаду біполярної структури системи міжнародних відносин;
- сутність концепції, механізм, форми та методи миротворчої діяльності ООН

- на сучасному етапі;
- основні завдання, правові основи, складові елементи та види превентивної дипломатії;
 - правові засади та характерні риси операцій з підтримання миру;
 - правові засади, цілі та механізм застосування санкцій Організацією Об'єднаних Націй;
 - сутність концепції та механізм гуманітарної діяльності ООН;
 - механізм ООН в сфері економічної та соціальної діяльності;
 - ключові проблеми реформування головних органів ООН та адаптації її діяльності до реалій XXI століття.

вміти:

- використовувати раціональні методи пошуку, відбору та використання інформації;
- працювати з ресурсами сайту ООН в Інтернеті;
- працювати з документами ООН та аналізувати їх зміст;
- з'ясовувати основні тенденції розвитку миротворчої діяльності ООН та визначати її ефективність;
- визначати пріоритетні напрямки діяльності ООН в гуманітарній та соціально-економічній сфері;
- аналізувати процес реформування ООН в контексті її адаптації до реалій XXI століття;
- розробляти схеми, таблиці, діаграми з проблематики ООН;
- моделювати проведення засідань основних органів ООН;
- складати аналітичні довідки, пропозиції щодо політики нашої держави в ООН.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 72 години /2 кредити ECTS. Зокрема: *лекції – 16 год., семінарські заняття – 14 год., самостійна робота – 42 год.*

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік

3. Засоби діагностики успішності навчання - тестування

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1

ТЕМА 1. Еволюція миротворчої діяльності ООН на сучасному етапі (12 год.).

Статутні основи миротворчої діяльності. Еволюція сутності конфліктів після закінчення „холодної війни”. Зростання кількості внутрішньодержавних конфліктів. Новий етап у миротворчій діяльності ООН. Пошуки нових підходів до проблеми підтримання миру і міжнародної безпеки.

Еволюція форм і методів миротворчої діяльності ООН. Основні напрями

миротворчої діяльності. Превентивна дипломатія, миротворчість, операції з підтримання миру. Примус до миру. Постконфліктне миробудівництво.

Сутність превентивної дипломатії. Правові основи та види превентивної дипломатії. Заходи щодо зміцнення довіри. Раннє попередження. Превентивне розгортання. Механізм превентивної дипломатії ООН. Досвід ООН у проведенні превентивної дипломатії.

Сутність, правові основи, методи миротворчості. Стаття 33 розділу VI Статуту. Уроки та проблеми миротворчості.

Сутність постконфліктного миробудівництва. Механізми. Комісія з миробудівництва (2005): повноваження та головні напрямки діяльності. Фонд миробудівництва.

ТЕМА 2. Операції ООН з підтримання миру (10 год.).

Особливості виникнення операцій з підтримання миру. Правові основи операцій. Класифікація операцій. Характерні риси операцій періоду „холодної війни”. Еволюція операцій у постбіполярний період. Уроки операцій з підтримання миру (Кіпр, Камбоджа, Югославія, Сомалі, Ліван та інші). Зміст і завдання сучасних операцій з підтримання миру. Багатокомпонентні операції.

Формування потенціалу ООН для швидкого і ефективного розгортання операцій з підтримання миру. Система «резервних угод», її переваги та недоліки. Проблема фінансування операцій. Шляхи зміцнення миротворчої діяльності ООН.

ТЕМА 3. Механізми миротворчої діяльності ООН (10 год.).

Процедура прийняття рішень. Рада Безпеки - головний орган ООН в сфері підтримання міжнародного миру та безпеки. Формати проведення засідань Ради Безпеки: офіційні, закриті, робочі. Роль Генерального секретаря та Секретаріату ООН в миротворчій діяльності ООН. Проблема розподілу повноважень та координації діяльності між головними органами ООН та організаціями системи ООН.

Взаємодія ООН та держав, які є основними постачальниками військових контингентів для операцій з підтримання миру. Проблема інституціоналізації діалогу. Резолюція № 1353 Ради Безпеки ООН (2001).

ТЕМА 4. Гуманітарні інтервенції (10 год.).

Гене́за концепції “гуманітарної інтервенції”. Статутні основи можливого застосування сили за рішенням Ради Безпеки ООН та з метою самооборони. Сутність сучасної концепції “гуманітарної інтервенції”. Проблема правомірності “гуманітарних інтервенцій” Концепція “відповідальність за захист” як основа здійснення “гуманітарних інтервенцій” ООН.

“Гуманітарні інтервенції” в миротворчій діяльності ООН після закінчення «холодної війни». Аналіз прецедентів силового примусу до миру (Сомалі (1992 р.) і Боснія та Герцеговина (1994 р.). Діяльність ООН з врегулювання конфліктів в Ліберії, Сьєра-Леоне, Кот-д’Івуарі та Дарфурі.

ТЕМА 5. Роль санкцій у миротворчій діяльності ООН (8 год.).

Форми і методи примусових дій ООН. Місце санкцій в миротворчій діяльності, їх цілі та призначення. Правові основи санкцій.

Механізм режиму санкцій. Аналіз діяльності комітетів Ради Безпеки з санкцій. Проблеми контролю за додержанням санкцій. Негативні аспекти санкцій.

Проблема гуманітарної допомоги в процесі здійснення санкцій. Шляхи надання допомоги державам, які постраждали від санкцій. Санкції та права людини.

Досвід ООН у здійсненні санкцій (проти Іраку та Югославії). Шляхи підвищення ефективності санкцій.

ТЕМА 6. Роль ООН у боротьбі проти міжнародного тероризму (8 год.).

Специфіка міжнародного тероризму як глобальної проблеми сучасності. Роль ООН у розгортанні боротьби проти міжнародного тероризму. Еволюція позиції ООН щодо боротьби проти тероризму. Формування в рамках ООН міжнародно-правової бази боротьби з міжнародним тероризмом. Резолюція Ради Безпеки ООН №1373 від 28 вересня 2001 року „Про боротьбу з міжнародним тероризмом” – програма антитерористичної діяльності. Контртерористична стратегія ООН, прийнята 6 вересня 2006 р.

Механізми протидії міжнародному тероризму. Роль Контртерористичного комітету (КТК) Ради Безпеки ООН (створений 28 вересня 2001 р.) та Виконавчого директорату КТК (створено 26 березня 2004 р.) в реалізації контртерористичної стратегії ООН.

Співробітництво ООН з регіональними організаціями (ЄС, НАТО, ОБСЄ, РС) в сфері протидії міжнародному тероризму.

Проблеми та шляхи підвищення ефективності діяльності ООН в сфері боротьби з міжнародним тероризмом.

ТЕМА 7. Соціально-економічна та гуманітарна діяльність ООН (6 год.).

Місце економічних та соціальних питань в діяльності ООН. Система органів і установ ООН, що діють в соціально-економічній сфері. Економічна і соціальна Рада: повноваження і головні напрямки діяльності. Програма розвитку ООН (ПРООН). Програма ООН з питань торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). Управління Верховного Комісара у справах біженців. Дитячий Фонд ООН (ЮНІСЕФ). Фонд в галузі народонаселення. Центр ООН з середовища існування (Хабітат). Всесвітня продовольча Рада. Секретаріат. Департамент з економічних і соціальних питань.

Роль ООН у захисті соціальних цінностей людини. Проблеми соціально-економічного розвитку у XXI ст. Пріоритети соціально-економічної діяльності ООН. Рекомендації щодо адаптації економічної та соціальної діяльності до умов глобалізації і викликів XXI ст. Позбавлення від злиднів, страху. Забезпечення верховенства права, прав людини та демократії.

Сутність, призначення та механізм гуманітарної діяльності ООН. Зростання ролі гуманітарної допомоги в умовах загострення глобальних, релігійних та національних проблем. Вдосконалення механізмів гуманітарної діяльності. Аналіз досвіду гуманітарної діяльності ООН та завдання зростання

її ефективності.

ТЕМА 8. Проблеми реформування ООН (8 год.).

Історичний досвід реформування ООН. Необхідність реформ та етапи пошуків їх оптимальних варіантів після закінчення «холодної війни». Структурна реформа. Рекомендації щодо реформування головних органів ООН. Реформування Ради Безпеки. Складові проблеми: розширення, прийняття рішень, підвищення ступеню транспарентності та вдосконалення методів роботи. Шляхи реформування секретаріату.

Концептуальна реформа. Завдання адаптації теоретичних засад і стратегій ООН до реалій сучасності. Позиція України щодо реформування ООН.

5. Рекомендована література

Основна:

1. Бруз В.С. Роль ООН у врегулюванні міжнародних конфліктів і в боротьбі проти тероризму. - Київ, ВПК “Експрес-Поліграф“, 2010.
2. Заемский В.Ф. ООН и миротворчество. – Москва: Международные отношения, 2008.
3. Міжнародні організації. Навчальний посібник. За ред. В.М.Матвієнко. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2005.
4. ООН в начале XXI века. – Москва: Институт Африки РАН, 2008.
5. Основные сведения об Организации Объединенных Наций. – Нью-Йорк, 2000.
6. Статут Організації Об’єднаних Націй. – Київ: Департамент громадської інформації ООН, 2008.

Додаткова:

7. Алчинов В.М. Координирующая роль ООН в решении глобальных экономических проблем // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2005. – Випуск 58. – Частина II.
8. Балдинюк О.В. Вдосконалення механізмів гуманітарної діяльності ООН // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. пр. – Випуск 13 (частина I). – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин, 1999.
9. Балдинюк О.В. Громадянська війна в Сомалі: здобутки і невдачі військово-гуманітарних акцій ООН // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. пр. – Випуск 17 (частина I). – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин, 2000.
10. Балдинюк О.В. Діяльність ООН по мінімізації наслідків санкцій // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. пр. – Випуск 16. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут

міжнародних відносин, 1999.

11. Балдинюк О.В. ООН і конфлікт в колишній Югославії: гуманітарні аспекти миротворчої діяльності // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. пр. – Випуск 15. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин, 1999.

12. Балуев Д. Экономические санкции в современных международных отношениях: учебное пособие / Д.Балуев. – Н. Новгород: Изд-во ННГУ, 1999.

13. Братерський М.В. «Гуманитарная интервенция» во внешней политике Вашингтона // США и Канада: экономика, политика, культура. - 2006. - № 10.

14. Бруз В.С. Гуманітарні катастрофи та „гуманітарні інтервенції” // Політика і час. – 2001. - №3.

15. Бруз В.С. Проблема санкцій ООН: їх доцільність та ефективність // Політика і час. - № 5-6. - 1997.

16. Бруз В.С. Проблема застосування сили для врегулювання внутрідержавних конфліктів і в боротьбі проти тероризму // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2005. – Випуск 58. – Частина II.

17. Бруз В.С. Проблема міжнародного втручання і застосування сили для врегулювання внутрішньодержавних конфліктів // Науковий вісник Дипломатичної академії. - 2004. - Випуск 10. - Частина I.

18. Бруз В.С. Проблеми адаптації теорії та практики миротворчої діяльності ООН до умов глобалізації і викликів ХХІ століття // Вісник Київського славистичного університету. –2003. - Випуск 15.

19. Бруз В.С. Рада Безпеки ООН: проблеми реформування // Політика і час. – 2001.- №3.

20. Бруз В.С., Пахіль В.О. До питання про застосування санкцій ООН під час югославської кризи // Вісник Київського університету. Міжнародні відносини. – Випуск 8. – К.: КНУ. - 1998.

21. Василенко В. Международно-правовые санкции /В. Василенко. – К.: Вища Школа, 1982.

22. Гатиллов Г.М. «Голубые каски» ООН на службе мира // Международная жизнь. – 2010. - №9.

23. Грушова А.Т. Проблеми захисту прав людини в діяльності ООН. – К.,2005.

24. Гуцман М.Я. Діяльність ООН у боротьбі з міжнародним тероризмом // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2005. – Випуск 58. – Частина II.

25. Заросило В.О. Діяльність міжнародної поліції із забезпечення прав людини в миротворчих операціях // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. -2009. №1.

26. Кононова К. Санкционные резолюции Совета Безопасности ООН и их имплементация в национальных правовых системах государств-членов / К.Кононова. – М.: Walters Kluwer Russia, 2010.

27. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Миротворча діяльність ООН: аналіз теоретичних поглядів західної політології // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2005. – Випуск 58. – Частина II.

28. Крючкова И. Экономические санкции Совета Безопасности ООН в международном публичном праве и международном частном праве. – М., 2005.

29. Кулик В. Пастка „гуманітарної інтервенції” // Зовнішні справи. – К.

2008. - №9.

30. Ляпичев С. Совет ООН по правам человека: происхождение и эволюция // Международная жизнь. – 2010. - №9.

31. Манжола В.А. ООН в постбіполярному світі // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2005. – Випуск 58. – Частина II.

32. Міщенко П.О. Вклад України в роботу по підготовці реформи Організації Об'єднаних Націй // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2005. – Випуск 58. – Частина II.

33. Морозов Г.И. Обновление ООН: программа реформ // Международная жизнь - № 3. – 1998.

34. Мотиль В.І. Гуманітарна інтервенція в міжнародному праві: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2006.

35. Мотиль В.І. Порухення прав людини як загроза міжнародному миру // Международное право после 11 сентября 2001 г. - Одеса : Фенікс, 2004.

36. Неліп М.І., Мережко О.О. Силовий захист прав людини: питання легітимності в сучасному міжнародному праві. – К.: «Наукова думка», 1998.

37. Нешатаева Т.Н. Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании. – М., 1999.

38. Новоселов А. Как вдохнуть новую жизнь в ООН? // // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. - № 11.

39. Пахіль В.О. Правові основи застосування санкцій ООН (частина I) // Науковий вісник Дипломатичної Академії України. – Випуск I. - К., 1998.

40. Пахіль В.О. Правові основи застосування санкцій ООН (частина II) // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Зб. наук. праць. – Випуск 7 (Ч. II). - К.: КНУ ІМВ, 1998.

41. Седляр Ю.О. Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика. – Монографія/ Ю.О.Седляр. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013.

42. Скороход Л.І., Скороход Ю.С. Превентивна дипломатія в контексті пошуків перспективних форм миро творчості ООН // ООН у системі міжнародних відносин: історичний досвід і перспективи. – К.: Либідь, 1995.

43. Скороход Ю.С. Еволюція операцій з підтримання миру в постбіполярній системі міжнародних відносин // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2005. – Випуск 58. – Частина II.

44. Скороход Ю.С. Проблема реформування Ради Безпеки ООН: позиція України // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2005.– Випуск 53.– Частина I.

45. Тарасюк Б.І. Об'єднані Нації та Людина // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2005. – Випуск 58. – Частина II.

46. Теличкин А.А. Полвека полицейского миротворчества: итоги и перспективы // Форум права. -2006. -№ 1. –С.72-88

47. Удовенко Г.Й. Під знаком реформування ООН // Політика і час. - №2. – 1998.

48. Уркхарт Б. Объединенные Нации в XXI веке // Россия в глобальной политике. – М., 2004. - № 4

49. Філіпенко А.С., Балакін Р.Л. ООН і світовий соціально-економічний розвиток / ООН у системі міжнародних відносин. – К., 1995.

50. Хоменко Г.Д. Основи миротворчості. –Київ: Видавничий дім ДЕМІД, 2008.
51. Чуркин В.И. ООН – непревзойденный игрок на мировом поле // Международная жизнь. – 2010. - №9.
52. Шлыков К. Какой быть ООН в XXI веке: проблема реформирования Совета Безопасности // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. - № 5.